

N:o 91.

Af Herr W. Walldén: Om åtgärders vidtagande för erhållande af en tillförlitlig statistisk redogörelse för samtliga kommuners och kyrkoförsamlingars finansiella förhållanden.

Under det att officiella, lätt tillgängliga handlingar sätta alla, som deraf vilja begagna sig, i tillfälle att inhemta noggranna upplysningar om statsverkets finanser, svärfvar man deremot i fullkomlig ovisshet om allt hvad som rörer kommunernas ekonomi, deras tillgångar och skulder, deras inkomster och utgifter, beloppet af de skatter som för fyllandet af deras behof måste uttaxeras, fördelningen af dessa skatter o. s. v. Då man besinnar, hvilken högst betydlig roll kommunerna spela inom den allmänna hushållningen, hvilken mängd af viktiga samhällsbehof som det åligger dem att tillgodose, och hvilken anseelig del af skattebördorna som i form af kommunalutskylder drabba rikets invånare, så lär det icke kunna nekas, att, innan vi erhållit tillförlitlig kännedom om kommunernas finanser, vi ej heller kunna sägas ega någon fullständig kunskap om vårt lands ekonomiska förhållanden. Huru vigtig en dylik sjelfkännedom dock är torde icke här behöfva framhållas. Det allmänt insedda behovet deraf är just ett af de utmärkande dragen för vår tid, och statistikens praktiska gagn ådagaläggas ständigt, snart sagdt, inom hvarje förvaltningsgren och vid pröfningen af en mängd lagstiftnings-, organisations- och beskattningsfrågor. Också har den officiella statistiken inom alla länder vunnit allt högre vikt, allt större utveckling, och inom de flesta af dem utgör jemväl kommunernas ekonomi ett af denna statistiks förnämsta föremål. I vårt grannland Danmark, i Preussen, Belgien, Italien m. fl. länder egnas synnerlig uppmärksamhet häråt, och på de statistiska kongresserna i Florenz och i Haag sysselsatte man sig ganska mycket med detta ämne, hufvudsakligen i ändamål att söka erhålla en för alla stater likartad plan för upprättandet af de kommunala räkenskaper, på hvilka hvarje kommunal-statistik måste grunda sig.

Inom vårt land har äfven under de senaste åren behovet af en dylik statistik blifvit från flera håll framhållet, och spridda försök hafva äfven blifvit gjorda att till någon del, om än högst ofullständigt fylla bristen. Så hafva några länsstyrelser sökt att i sina senaste femårsberättelser meddela upplysningar om kommunernas finanser; den af Stockholms läns landsting ombesörjda s. k. landstingstidskriften har lemnat åtskilliga siffror angående landstingens utgifter och inkomster; Stockholms stadsfullmäktige låta årligen utgifva en berättelse om hufvudstadens kommunalförvaltning, innehållande många värderika uppgifter, bland annat äfven om denna kommuns finansiella ställning; genom Ecklesiastik-departementets försorg offentliggöras uppgifter om folkskoleväsendet och af Statistiska centralbyråns chef har utarbetats en plan för allmän fattigvårdsstatistik; slutligen har, i anledning af 1872 års Riksdags underdåniga skrifvelse, afskrifter af de särskilda landskommunernas fyrkantslängder blifvit genom Kongl. Civil-departementet infortrade. Samtliga dessa mer eller mindre officiella åtgärder synas mig bekräfta antagandet, att nödvändigheten af kommunalstatistiska uppgifter allt mer af vederbörande myndigheter inses och beaktas. Ännu utgör dock erhållandet af en allmän öfersigt af samtliga kommuners och kyrkoförsamlingars ekonomi blott ett önsningsmål. Visserligen blef, på uppmaning af nuvarande statsrådet och chefen för Kongl. Civil-departementet, för omkring ett år sedan en promemoria utarbetad af doktor Hans Forssell, hvaruti redogjordes icke blott för det sätt, hvarpå den kommunala statistiken blifvit ordnad i flera främmande länder, utan äfven framställdes hufvud dragen af ett förslag till sådan statistiks införande jemväl i Sverige. Detta förslag cirkulerade bland statistiska beredningens medlemmar och föredrogs slutligen inom nämnda beredning, der det utgjorde föremål för öfverläggning. Något annat resultat lär dock deraf icke hafva framkommit, än att man till prof förskaffat sig afskrifter af åtskilliga kommuners räkenskaper i och för uppgörande af mera utförliga formulärförslag. Det är också lätt att inse, det en åtgärd, som för sin framgång förutsätter hos kommunerna och deras målsmän så mycken god vilja och så mycket intresse för saken måste anses svår att genomföra, så länge vederbörande icke ega visshet om något allmännare deltagande därför eller från representationen erhållit ett uttalande i frågan. Sådan, föreställer jag mig, måste egentliga orsaken hafva varit till att intet vidare blifvit åtgjort i det viktiga ämnet, och det är därför jag nu vågar på detta ämne fästa Riksdagens uppmärksamhet.

Dertill eger jag dock äfven en annan anledning. Den tid kan icke vara långt aflägsen, då en reglering af vårt skatteväsen måste vidtagas. Frågan om grundskatternas afskaffande tränger sig alltmer i förgrunden; den skall ganska sannolikt medföra en annan fråga, den om ändringen i grunderna för allmänna bevillingens utgörande. Riksdagen har dessutom redan till Kongl. Maj:t aflåtit underdåniga skrivelser om jemnare fördelning af flera allmänna besvär, hvilka äro på det närmaste befryndade med de kommunala, såsom t. ex. väghållning, prestgårdsbyggnad m. m. Flera andra dylika frågor väckas och återkomma vid hvarje riksdag. Under sådana

förhållanden synes det mig vara alldeles uppenbart, att vinnandet af en *snar* kännedom om *hela* vårt skatteväsende måste vara af den största vikt. Men en dylik kännedom kan icke vinnas, så vida vi ej snart erhålla en fullständig, på tillförlitliga primäruppgifter grundad komunal finans-statistik.

Dessa primäruppgifter kunna naturligtvis ej hentas ur andra källor än de särskilda kommunernas inkomst- och utgiftsförslag samt räkenskaper. Bestämmelser äro redan i kommunallagarne gifna angående skyldighet för magistrater, kommunalnämnder samt kyrko- och skolråd att årligen inom viss tid uppgöra förslag öfver stads, landskommuns eller kyrkoförsamlings inkomster och utgifter under det kommande året, likasom stadganden ju äfven finnas meddelade om förandet af allmänna, revision underkastade, räkenskaper. I afseende på utgifts- och inkomstförslagen är visserligen en viss form för deras uppställande i lagen angifven, men räkenskaperna åter kunna vara upprättade efter hvilket system som helst, hvaraf följden måste blifva den, att knappast två kommuners eller kyrkoförsamlingars räkenskaper sins emellan förete den formela öfverensstämmelse, att de utan vidare kunna med hvarandra jämföras. För att åstadkomma en kommunalstatistik kan man förfara på två sätt: antingen till vederbörande kommunalmyndigheter öfversända formulär med vissa bestämda frågor, på hvilka svaren skola af nämnda myndigheter ifyllas med ledning af räkenskapernas innehåll; eller ock fastställa ett visst formulär för sjelfva räkenskaperna, hvilka sålunda komme att öfver hela riket föras efter samma system och af hvilka endast ett duplettexemplar behöfde inom viss tid insändas till den myndighet som sedermera skulle till ett helt sammanföra de särskilda uppgifterna. I förra fallet finge kommunalmyndigheterna ett ganska betydligt ökad besvär endast i och för det statistiska ändamålet. Missnöjde deröfver skulle de måhända söka att komma från alltsammans för så godt pris som möjligt och fatta afvoghet mot hela saken, hvars vikt de måhända ej alla skulle behörigen uppskatta. Säkerligen skulle ock svårigheten att ur oredigt förda räkenskaper erhålla klara och bestämda svar på de framställda frågorna föranleda till en mängd ofullständiga, oriktiga eller obegripliga uppgifter, hvilka gjorde hela arbetet otillförlitligt och således värdelöst. Fastställdes åter ett visst formulär för sjelfva räkenskaperna, så blefve kommunalmyndigheternas arbete icke ökad med någonting annat än utskrifningen af ett duplettexemplar, hvilket kunde af hvilken renskrifvare som helst verkställas. Räkenskaper skola ju i alla händelser föras, och säkerligen blefve det ej svårare att föra dem efter ett af erfarne räkenskapsmän upprättadt, klart och tydligt formulär, än på det ofta nog ganska intrasslade och svårbegripliga sätt, hvarpå många kommuners räkenskaper till följd af okunnighet eller gammal slentrian utan tvifvel nu äro uppställda. Tvärtom borde det för alla vid dylikt arbete ovane kommunalnämnds-ordförande vara en stor lättnad att endast behöfva följa ett bestämt formulär. Om också tillämpningen af det nya räkenskapsföringssättet i början vid öfvergången från det gamla till det nya systemet skulle möta några svårigheter, så skulle man dock ganska säkert snart blifva van vid detta sistnämnda och gerna ställa sig

detsamma till efterrättelse. Måhända kunde åtgärden dessutom medföra *den* indirekta fördelen, att inom landskommunerna på rent praktisk väg spriddes en allmännare kännedom derom, huru ordentliga räkenskaper böra vara inrättade. På dessa skäl anser jag, att, om man vill försäkra sig om tillförlitliga primäruppgifter för en blifvande kommunal finansstatistik, detta mål lämpligast kan uppnås genom det andra af de utaf mig nu framhållna alternativen eller kommunalräkenskapernas uppgörande efter ett visst, för hela riket gällande formulär.

Frågan blir nu den: bör ett dylikt åläggande göras kommunerna af Kongl. Maj:t i administrativ väg? För min del tror jag det ej. Äfven om man skulle anse Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt sträcka sig så vidt, att Kongl. Maj:t egde grundlagsenlig befogenhet till meddelande af dylika bestämmelser, en åsigt som jag nu icke vill söka vederlägga, så synes det mig ligga i sakens natur, att hela åtgärden skulle kunna erhålla ett sken af obehörigt ingripande i kommunernas sjelfförvaltningsrätt och af sådan anledning på många håll framkalla ett för resultatet menligt missnöje, om den i administrativ väg anbefalldes. Icke heller är det osannolikt, att inom åtskilliga kommuner den särskildt utfärdade författningen skulle vid ombyte af ordförande i kommunalnämnden falla i glömska, hvaraf åter följden blefve en mängd påminnelser och onödigt skrifveri. Funnes åter föreskriften meddelad i sjelfva lagen, torde intet af allt detta vara att befara, i synnerhet om initiativet till lagförändringen tagits af representationen. Ett stadgande, hvilket blifvit af båda statsmakterna i och för ett viktigt statsändamål beslutadt och som erhållit helgden af allmän lag, måste ovilkorligen komma att af kommunalstyrelserna uppfattas på helt annat sätt än en blott af Kongl. Maj:t helt plötsligt i administrativ väg utfärdad befallning, och det skulle säkerligen icke synas vara ett större ingrepp i kommunernas sjelfstyrelse, att *lagen* meddelade allmänna bestämmelser angående formen för räkenskapernas förande, än att den t. ex. innehåller stadganden om formen för utgifts- och inkomstförslagen eller fastställer visst formulär för fyrktals- och debiteringslängderna. Ett förbiseende skulle den oerfarne kommunalnämndsordföranden ej heller så lätt låta komma sig till last, om föreskriften vore gifven i sjelfva den lag, af hvilken, såsom hufvudsakligen bestämmande hans åligganden, han ovilkorligen måste taga kännedom, såvida han ens skall kunna försöka att fullgöra sitt uppdrag.

Enligt mitt förmenande bör således stadgandet om kommunalräkenskapernas upprättande efter visst formulär meddelas i lagstiftningsväg. Ju förr detta sker, desto förr blifva tillförlitliga primäruppgifter möjliga, och desto förr kan det önskade resultatet följaktligen ernås. Om vid innevarande riksdag beslutas ett tillägg i kommunallagarne af nu angifna syftning, skulle redan i 1874 års kommunalräkenskaper sådan formel öfverensstämmelse kunna beredas, att de kunde göras till föremål för en statistisk bearbetning. Då emellertid, jemlikt § 71 i nådiga förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 71 i nådiga förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 39 i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd, räken-

skaperna för det förflutna kalenderåret icke behöfva vara färdiga förr än den 1 Februari i landskommunerna, den 1 Mars i kyrkoförsamlingarne och den 1 April i städerna, så och då någon tid måste åtgå för deras granskning genom kommunens och församlingens revisorer, samt antagligen flera månader skulle förflyta innan samtliga kommuners inkomst- och utgiftsförslag samt räkenskaper hunnit fullständigt inkomma till centralmyndigheten, skulle med all säkerhet bearbetningen af det rika materialet icke kunna börjas förr än nära nog ett år efter det, hvilket räkenskaperna afse. Ehuru jag icke eger någon kännedom om den tid som derefter må anses erforderlig för sjelfva det statistiska arbetet och hvilken för öfrigt måste vara väsendtligen beroende af de arbetskrafter, som för ändamålet kunna disponeras, vågar jag dock taga för alldeles gifvet, att denna tid, åtminstone första gången, måste beräknas ganska rundligt, så att om, såsom jag nyss nämnde, 1873 års Riksdag fattade ett beslut angående primäruppgifterna, någon på grund deraf bygd kommunalstatistik ändock icke kunde vara att förvänta förr än under senare hälften af 1876 eller i början af 1877. Om man verkligen önskar att snart erhålla en dylik statistik, vore det väl således ej för tidigt att redan vid denna riksdag taga ett första och afgörande steg till förverkligande af denna önskan.

Hvad deremot angår tiden för räkenskapernas insändande och bestämmandet af den eller de myndigheter, till hvilka de borde öfverlemnas, torde ingenting derom nu böra af Riksdagen stadgas, utan antingen åt Kongl. Maj:t öfverlemnas att derom meddela föreskrifter, likasom i afseende på fyrktalslängdernas insändande, eller ock af Kongl. Maj:t begäras förslag till de lagstadganden, som i det afseendet må finnas erforderliga. Det lärar nemligen icke vara möjligt för Riksdagen att utan föregående förslag af Kongl. Maj:t afgöra, huruvida bestyret med kommunalstatistikens upprättande skall uppdragas åt den eller den myndigheten, huruvida länssammandrag först böra upprättas, huruvida detta bör ske genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen eller någon annan myndighet, o. s. v. Lika litet lärar det kunna ifrågasättas, att Riksdagen skulle upprätta sjelfva det erforderliga räkenskapsformuläret eller ens behöfva ingå i granskning af något dylikt formulär, utan torde den saken med fullt förtroende kunna öfverlemnas till Kongl. Maj:t. För min del skulle jag till och med anse det tillräckligt, om granskningen och fastställandet af ifrågavarande formulär uppdroges åt chefen för Civil-departementet. Dock skulle det säkerligen vara ganska lämpligt att, med afseende å de olikartade förhållanden, som råda inom vårt vidsträckta land, landstingen och stadsfullmäktige i de städer som ej tillhöra landsting finge tillfälle att yttra sig öfver formulärförslaget, innan det af Kongl. Maj:t eller, om man så vill, af chefen för Civil-departementet fastställdes. Allt hvad Riksdagen sålunda nu i min tanke har att göra är, att inför Kongl. Maj:t uttala sin önskan om erhållande så snart som möjligt af en kommunal finansstatistik och att, genom några obetydliga ändringar i kommunallagarne, skapa en möjlighet till erhållande af sådana primäruppgifter, att en dylik statistik må kunna åstadkommas. Att den ifrågasatta stati-

stiken borde omfatta *alla* rikets kommuner och kyrkoförsamlingar ligger i sakens natur. Dock torde intet särskildt stadgande beträffande sättet för räkenskapernas förande behöfva intagas i kommunalförordningen för Stockholm. Förhållandena inom denna stora kommun, för hvilken helt andra bestämmelser äro gällande än för rikets öfriga städer, äro så olikartade med dem inom andra kommuner, att ett alldeles särskildt formulär ovilkorligen måste enkom för Stockholm utarbetas, och då det måste antagas, att hufvudstadens kommunalmyndigheter till fullo förmå inse vigten af en allmän kommunal finansstatistik för hela landet — de hafva ju redan sjelfmant ombesörjt en dylik särskildt för Stockholm — så lära de icke heller undandraga sig att då de i administrativ väg derom blifva anmodade i önskad form meddela alla erforderliga primäruppgifter. Deremot finnes intet skäl, hvarföre ej för de särskilda kyrkoförsamlingarne inom hufvudstaden samma föreskrifter skulle meddelas som för alla öfriga församlingar. Hvad slutligen landstingen angår, så har jag icke nu velat ifrågasätta något särskildt stadgande i afseende på dem, enär de äro jemförelsevis få till antalet, och de tryckta handlingar, som af dem nu årligen skola till Civil-departementet insändas, redan torde förete tillräckliga materialier för utarbetande af en öfersigt öfver deras, på det hela taget, föga invecklade finanser.

På grund af hvad jag haft äran anföra och med erinran att öfver allt der i nedannämnda förslag till lagförändringar orden »af Kongl. Maj:t fastställt formulär» förekomma, dessa, enligt min åsigt, mycket väl kunna utbytas mot orden »af chefen för Civil-departementet fastställt formulär», såvida sådant skulle finnas i praktiskt afseende lämpligare, hemställer jag alltså:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t uttala sin önskan om erhållande så snart som möjligt af en tillförlitlig statistisk redogörelse för samtliga kommuners och kyrkoförsamlingars finansiella förhållanden samt dervid

1:o förklara, att Riksdagen, för vinnande af den formela öfverensstämmelse i hufvudsakliga delar mellan de särskilda kommunernas och församlingarnes allmänna räkenskaper, som i och för utarbetande af en dylik statistisk redogörelse synts Riksdagen oundgängligen nödvändig, för sin del beslutat följande förändrade lydelse af nedanstående lagrum, nemligen:

i nådiga förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862:

§ 71. Det åligger drätselkammaren att — — — — tillställer.

Särskilda af staden tillsatta styrelser skola före den 1 Mars till drätselkammaren aflemna redovisning för de medel, de under föregående år omhänderhaft, för att i stadens allmänna räknen-

skaper upptagas och tillika med dem granskas. *Dessa allmänna räkenskaper skola upprättas i öfverensstämmelse med derför af Kongl. Maj:t fastställt formulär.*

i nådiga förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862.

§ 71. De räkenskaper — — — — på kalenderår.

Särskilda af stämman tillsatta styrelser skola före den 15 Januari hvarje år till kommunalnämnden afemna redovisning för de medel, desamma under nästföregående år om händer haft. Nämnden upptager denna redovisning i kommunens allmänna räkenskaper, hvilka *skola upprättas i öfverensstämmelse med derför af Kongl. Maj:t fastställt formulär och* årligen böra före den 1 Februari af nämnden tillställas kommunalstämmans ordförande.

i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862.

§ 39. Räkenskaperna för såväl kyrkans som skolans medel *upprättas i öfverensstämmelse med derför af Kongl. Maj:t fastställt formulär och* afslutas med kalenderår samt skola senast den 1 derpå följande Mars aflemnas till de för deras granskning utsedde revisorer.

Revisionsberättelsen — — — — vidtagas skall.

Hvad nu om räkenskapernas — — — — finnes stadgådt.

i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd i Stockholm den 20 November 1863.

§ 41. Mom. 1. Räkenskaperna för så väl kyrkans som skolans medel *upprättas i öfverensstämmelse med derför af Kongl. Maj:t fastställt formulär och* afslutas med kalenderår samt skola senast den 1 derpå följande Mars aflemnas till de för deras granskning utsedde revisorer.

Mom. 2. — — — — — — — — — —

Mom. 3. — — — — — — — — — —

2:o anhålla att, om Kongl. Maj:t finner sig för sin del böra gilla hvad Riksdagen sålunda beslutat, Kongl. Maj:t täcktes i nåder låta, om möjligt före utgången af innevarande år, till efterrättelse kungöra sådana formulär för städernas utom Stockholm, landskommunernas och kyrkoförsamlingarnes räkenskaper, som, efter det landstingen och stadsfullmäktige i de af förenämnde städer, hvilka ej lyda under landsting, erhållit tillfälle att sig yttra, kunna varda af Kongl. Maj:t godkända, af-

vensom att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga alla de öfriga åtgärder och till nästkommande Riksdag aflåta de framställningar, hvilka Kongl. Maj:t må finna för det ifrågavarande ändamålets ernående ytterligare erforderliga.

Om remiss af denna motion till Lag-Utskottet anhåller jag vördsamt.

Wilh. Walldén.

N:o 92.

Af Herr W. Walldén: Om vissa ändringar i 8, 9, 10 och 11 kap. Giftermåls-balken, i syfte att bereda gift qvinna rättighet att sjelf råda öfver henne genom arf eller förvärf enskildt tillhörig egendom.

Att, i afseende å de fordringar, en nyare tid uppställer på en sjelfständig ställning för den gifta qvinnan till hennes betryggande mot ekonomiskt obestånd, den svenska lagstiftningen står tillbaka för de flesta andra länders, är ett af 1871 års Lag-Utskott framhållet faktum af den beskaffenhet, att, så vidt jag förstår, icke alltför lång tid bör få förflyta, innan en tillfredsställande reform på detta viktiga lagstiftningsområde genomföres, och det så mycket mindre som en dylik reform endast är den tydliga och nödvändiga konsekvensen af åtskilliga föregående viktiga lagstiftningsåtgärder. Jag tillåter mig därför att åter upptaga det vid flera föregående riksdagar framställda förslaget om någon modifikation af mannens rätt att ensam förvalta boets egendom.

Den lika arfsrättens genomförande år 1845 är första länken i den kedja af lagar och förordningar, som alla i mer eller mindre grad syftat till ett rättvist och